

СТАНОВИЩЕ

Относно дисертационен труд на тема „ Влияние на практикуването на шахмата върху психическото развитие“ за придобиване на ОНС „ Доктор“ по научната специалност „Теория и методика на Физическото възпитание и спортната тренировка / вкл. МЛФ/ професионално направление 7. 6. Спорт“, от Радослав Йорданов Атанасов, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Технически и ледени спортове“

Научен ръководител: проф. Д. Кайков, ДН

Представения дисертационен труд съдържа 153 стандартни страници и 2 приложения, онагледен е с 45 таблици и 24 фигури. Библиографията включва 220 източника, от които 167 на кирилица, 24 на латиница и 29 източника от интернет. Структурно е подреден правилно, с увод, 3 глави, изводи и препоръки.

Темата на дисертационния труд е формулирана интересно. Обикновено съпътстващите спорта други научни дисциплини съдействат за подпомагане на тренировъчния ефект, тук се получава обратното, чрез шахмата се доказва влиянието върху психиката на занимаващите се с него.

В увода дисертантът по оригинален начин въвежда в шахмата като игра чрез възможните варианти на провежданите партии. Освен това представя този спорт като алтернативен вариант и превенция на социално значими заболявания.

В глава 1 „ Теоретична постановка на проблема“ дисертантът в дълбочина ни представя развитието и разпространението на шахмата от древността, като е бил обогатяван и практикуван от различните етноси. С подробност и познание анализира отделните периоди, през които премина шахматната игра в световен мащаб и у нас. Проследява класирането на Световните шампиони, включително на Веселин Топалов.

В тази глава дисертантът прави характеристика на шахматната игра и влиянието ѝ върху психическото развитие на състезателите на базата на основните психически процеси при играта и предлага възможности за

повишаване на психическата готовност на състезателя по шахмат. Чрез този анализ той извежда две работни хипотези.

Глава 2. Цел, задачи, методика и организация на изследването.

Целта е формулирана ясно и кратко.

Задачите са в помощ на доказването на целта.

За доказване на работните хипотези, решаването на поставените задачи и постигането на целта са използвани следните методи за изследване:

- метод за набиране на информация: проучване на литературни източници, наблюдение, беседа.
- метод за измерване на психическата годност: възприятие за протичане на времето, зрителна представа, коректурна проба, разкриване на числа в разнообразни фигури, моделна тремометрия, сила на волята, личностна тревожност, ситуативна тревожност, конфликтност, начин за реагиране при конфликти.
- специализирана методика за въздействие: вербална сугестия, регулация на дишането, кратка психофизическа релаксация.
- математико – статистически методи - вариационен и корелационен анализ.

Предмет на изследването е влиянието на практикуването на шахмата върху психическото развитие и на приложената експериментална методика за въздействие върху състезателите в процеса на обучението по шахмат.

Обект на изследването са общо 215 души, от които 72 ученици от 9 и 10 клас / 38 души ЕГ и 34 души КГ/, 63 младежи на средна възраст 25 г. / 35 – ЕГ и 28 – КГ/ и 53 мъже на средна възраст 45 г. / 32 – ЕГ и 21 – КГ/. Специализираната методика на въздействие е експериментирана с 27 младежи практикуващи редовно шахмат. Изследваните лица от ЕГ системно практикуват шахмат, а лицата от КГ не практикуват определен вид спорт. Проведени са беседи с 24 треньори. Изследванията са проведени в 4 града на България.

Организацията на изследването обхваща три периода; от 01.06.2010 до 15.01.2012, от 16.01.2012 до 30.05.2014 и от 01.06.2014 до 30.06.2015.

Глава 3. Анализ на получените резултати.

При анализирането на резултатите от изследването при вариационният анализ най - напред са представени данните за възприятието за протичането на времето при учениците. Тук дисертантът твърди, че системните занимания по шахмат са повлияли положително върху точността на възприятието за протичане на времето. Най – положителни са данните при ЕГ мъже, които по - бързо възприемат протичането на времето, признак за формиране на психическа готовност за ефективни действия в ситуации с по – голяма екстремалност.

Изследвано е латентното време за формиране на зрителната представа при изследваните ученици, където данните отново са в полза на учениците от ЕГ. По същият начин са извършени анализите за достоверност на разликите между средните стойности на зрителната представа при младежите и мъжете. Отчетени са разлики в полза на ЕГ.

При анализа на изследване на вниманието дисертантът доказва по – точното решаване на теста от ЕГ. Отчетени са времето и допуснатите грешки при решаване на коректурните проби при учениците. Отново в полза за ЕГ.

При анализа на основните свойства на вниманието е отчетена положителна тенденция за подобряване на бързината за решаване на теста при ЕГ на учениците, младежите и мъжете.

С познаване на проблемите в шахмата, дисертантът придава голямо значение на волята при решаване на сложните умствени задачи. Той изследва силата на волята при учениците, младежите и мъжете. И тук се отчита предимството на резултатите при ЕГ.

Изследвани са още ситуативната и личностна тревожност, конфликтността. При анализите на стратегиите за реагиране при конфликти и при трите възрастови групи се отчита, че в следствие на целенасочените занимания с шах, изследваните лица от ЕГ дават предпочитание на компромиса, докато при КГ те са различни.

Чрез корелационен анализ се разкриват зависимостите на най – значимите показатели на психическата готовност свързани с шахматната игра – съсредоточеността на вниманието, силата на волята и начините за реагиране при конфликти и депресия. Изведени са корелационни модели при трите възрастови групи. Установено е, че при редовното практикуване на шахмата се изгражда по – съвършена структура на стратегиите за реагиране при конфликти на изследваните лица.

В резултат на прилаганата методика за въздействие в обучението по шахмат се е подобрила точността на възприятието за протичане на времето, понижило се е латентното време за формиране на зрителната представа, повишила се е емоционалната устойчивост - и по двата показателя са настъпили положителни промени. Чрез метода на въздействие се е понижила и конфликтността.

При обобщаването на резултатите от изследването се доказва ефективността на приложената методика за въздействие.

На основата на теоретичните изследвания и анализа на получените резултати са изведени 6 извода и 4 препоръки., които са следствие на поставената цел.

Научни приноси

- Извършено е проучване на значителен брой литературни източници.
- Разработена е психологическа характеристика на шахматната игра;
- Разкрито е положителното влияние на шахматната игра върху развитието на познавателните и волеви процеси на състезателите.
- Обогатена е концепцията на ситуативната психическа готовност на шахматиста.
- Разработена е методика за въздействие в обучението по шахмат, включваща адаптирани психологически методи.

Във връзка с темата на дисертационният труд са издадени 3 публикации, в 2 от които самостоятелен автор, а 1 в съавторство. Отразено е и участие в международна научна конференция.

В набора от документи са представени:

- Заповед за зачисляване
- Заповед за отчисляване
- Заповед за разширен научен колегиум към кат. „ Технически и ледени спортове“.
- Протокол от кат. „ Технически и ледени спортове“ за проведено вътрешно обсъждане и докладна записка с решение за допускане до официална защита.
- Заповед за утвърждаване на научното жури.
- Заявление от дисертантът Радослав Йорданов Атанасов за откриване на процедура за публична защита на дисертационен труд на тема „ Влияние практикуването на шахмата върху психическото развитие“.
- Автобиографични данни.

Заклучение:

От представените данни се вижда, че Радослав Йорданов Атанасов притежава богат педагогически опит и знания в областта на шахмата. На основата на научните си интереси и търсения е разработил темата „ Влияние практикуването на шахмата върху психическото развитие“.

Всичко казано до тук ми дава пълното основание да гласувам положително и да предложа на уважаемите членове на научното жури да гласуват също положително за придобиване на образователната научна степен „ Доктор“ на дисертантът Радослав Йорданов Атанасов по научна специалност Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка / вкл. МЛФ/ професионално направление 7. 6 Спорт към катедра „ Технически и ледени спортове“

Изготвил становището:

Проф. А. Божичков, доктор